

Міністерство освіти і науки України
Державний заклад «Південноукраїнський національний педагогічний
університет імені К. Д. Ушинського»

Рада молодих учених Університету Ушинського

Історико-філологічний факультет

Кафедра всесвітньої історії та методики її навчання

«ІСТОРИЧНА НАУКА В УМОВАХ ВІЙНИ ОЧИМА ЗДОБУВАЧІВ
ВИЩОЇ ОСВІТИ ТА МОЛОДИХ УЧЕНИХ»

12 березня 2026 року

Збірник матеріалів

Всеукраїнської наукової конференції
здобувачів вищої освіти і молодих учених

Одеса, 2026

УДК: 930.2 + 930.85 + 94

DOI: <https://doi.org/10.24195/HistoricalStudies2026>

*Рекомендовано вченою радою Державного закладу «Південноукраїнський національний педагогічний університет імені К. Д. Ушинського»
(протокол № 13 від 30 квітня 2026 р.)*

Рецензенти:

Покась М. С. – кандидат історичних наук, доцент, доцент кафедри міжнародних відносин, політології та соціології Одеського національного університету імені І. І. Мечникова.

Атаманюк З. М. – доктор філософських наук, професор, професор кафедри філософських і соціологічних студій та соціокультурних практик Державного закладу «Південноукраїнський національний педагогічний університет імені К. Д. Ушинського».

Історична наука в умовах війни очима здобувачів вищої освіти та молодих учених: збірник матеріалів Всеукраїнської наукової конференції здобувачів вищої освіти і молодих учених. Одеса: Університет Ушинського, 2026. 142 с.

До збірника увійшли матеріали всеукраїнської наукової конференції здобувачів вищої освіти і молодих учених, присвяченої дослідженню наступних концептуальних питань сучасної історичної науки: історія Стародавнього світу та Середніх віків, історія Нового часу, проблеми новітньої історії та сучасності, Історія дипломатії та міжнародних відносин, історія війн та військової справи. А також матеріали в сфері методики навчання історичних дисциплін в закладах освіти, що значно розширює дослідницькі межі.

Матеріали, подані у збірнику будуть корисними для науковців, освітян та всіх хто прагне вдосконалити освітній процес та сприяти розвитку сучасної історичної науки.

**«Історична наука в умовах війни очима здобувачів вищої освіти
та молодих учених»**

12 березня 2026 року

ОРГКОМІТЕТ КОНФЕРЕНЦІЇ

Голова:

Красножон Андрій Васильович – ректор Державного закладу «Південноукраїнський національний педагогічний університет імені К. Д. Ушинського», доктор історичних наук, професор.

Заступники голови:

Музиченко Ганна В'ячеславівна – проректор з наукової роботи Державного закладу «Південноукраїнський національний педагогічний університет імені К. Д. Ушинського», доктор політичних наук, професор.

Кон Олена Олександрівна – декан історико-філологічного факультету ДЗ «Південноукраїнський національний педагогічний університет імені К. Д. Ушинського», кандидат філологічних наук, доцент кафедри словянського мовознавства.

Ковальський Станіслав Валентинович – кандидат історичних наук, доцент, завідувач кафедри всесвітньої історії та методики її навчання Державного закладу «Південноукраїнський національний педагогічний університет імені К. Д. Ушинського».

Члени оргкомітету:

Окорокова Віра Вікторівна – доктор філософських наук, професор, професор кафедри всесвітньої історії та методики її навчання Державного закладу «Південноукраїнський національний педагогічний університет імені К. Д. Ушинського».

Добролюбська Юлія Андріївна – доктор філософських наук, професор, професор кафедри всесвітньої історії та методики її навчання Державного закладу «Південноукраїнський національний педагогічний університет імені К. Д. Ушинського».

Яновська Лариса Григорівна – кандидат педагогічних наук, доцент, доцент кафедри всесвітньої історії та методики її навчання Державного закладу «Південноукраїнський національний педагогічний університет імені К. Д. Ушинського».

Зміст		
Історія Стародавнього світу та Середніх віків		
Гузєря С. Ю.	До критичного перегляду карнавальної концепції М. М. Бахтіна	8
Дабіжа О. С.	Місце ронінів у японському суспільстві	15
Жимолостнова В. В.	Елліністичні освітні моделі та розвиток архітектурної освіти в середньовічному арабо-ісламському світі	19
Історія Нового часу		
Беляков Д.	«В Ялті не буває зими»: погода й клімат Криму в текстах мандрівників кінця XVIII – початку XX ст.	27
Добролюбська Ю. А.	Міхаель Константінос – грецький лікар та історик медицини XVIII століття	29
Єклема М. А.	Конфесійна історіографія марійних центрів Речі Посполитої: досвід о. Вацлава Новаковського	33
Русєв І. І.	Історіографічний аспект трансформації ролі самурайства в японському суспільстві доби періоду Мейдзі	37
Теплякова Є. Е.	Єзуїтські місії в новій Франції як простір міжкультурної взаємодії XVII ст.	40
Шевченко О. Ю.	Аболіціонізм у США в середині XIX ст.: ідеологічні засади та основні етапи руху	46
Проблеми Новітньої історії та сучасності		
Бессонов Р. О.	Передумови і створення британського Арабського бюро в роки Першої світової війни	52
Нікорчук А. Д.	Кінець «Братерства і єдності»: Демонтаж культу особистості Тіто	56

Гузєря С. Ю.

Здобувач третього року навчання
першого (бакалаврського) рівня вищої освіти
спеціальності 032 Історія та археологія
Одеського національного університету імені І. І. Мечникова

ДО КРИТИЧНОГО ПЕРЕГЛЯДУ КАРНАВАЛЬНОЇ КОНЦЕПЦІЇ М.М. БАХТІНА

Михайло Михайлович Бахтін належить до числа найвпливовіших дослідників у гуманітаристиці ХХ століття. Його праці, присвячені проблемам діалогічності, поліфонії та народної сміхової культури, суттєво вплинули на розвиток літературознавства, культурології, історії й антропології культури. Особливе місце серед них посідає книга «Творчість Франсуа Рабле і народна культура Середньовіччя та Ренесансу» (1940), у якій дослідник запропонував концепцію карнавалу як специфічної форми культурного досвіду, що ґрунтується на інверсії соціальних ієрархій, гротескній тілесності та колективному сміху. Центральною для цієї інтерпретації є ідея тимчасового простору свободи, у межах якого відбувається символічне перевертання усталених порядків і категорій «офіційної» культури.

У контексті російсько-української війни дискусія щодо інтелектуальної спадщини Михайла Бахтіна набуває додаткового виміру. Йдеться не лише про походження дослідника та його належність до російської інтелектуальної традиції, а й про той факт, що його концептуальна модель продовжує функціонувати як своєрідний канон у академічному середовищі. Бахтінівські категорії широко цитуються, інтегруються у різні дослідницькі підходи й нерідко застосовуються майже як універсальна інтерпретаційна схема для аналізу святкових, інверсійних або перформативних явищ культури. За таких умов постає потреба у більш уважному та критичному переосмисленні цієї моделі – не стільки з огляду на її національне походження, скільки через ступінь її канонізації та методологічної універсалізації, що інколи призводить до інерційного й недостатньо рефлексивного використання.

Метою роботи є аналіз критичних інтерпретацій бахтінівської карнавальної концепції та окреслення альтернативних підходів до розуміння інверсійних культурних практик. Особливий акцент зроблено на трансгресивній моделі карнавальності та на тих аргументах, які дозволяють поставити під сумнів її

універсальність. Розглядається конкретний кейс дійства, що може бути вписане у ширше коло «карнавальних» явищ, але водночас демонструє іншу логіку функціонування інверсії – логіку, у якій тимчасове беззаконня не руйнує соціальні структури, а взаємодіє з ними у складний і неоднозначний спосіб.

Розгортаючи дискусію про те, які саме аспекти карнавальної концепції М.М. Бахтіна, найбільше потребують критичного перегляду, ми можемо розпочати з того, чим, на думку значної кількості авторів, середньовічний карнавал не є. Мова йде про умовні лімби брудного й саркастичного хаосу, що руйнують і відроджують ієрархічний системи у просторі поза часом і місцем.

По-перше, такий погляд відкидає прагматичний потенціал будь-якого святкового дійства. У свої дисертаційній роботі «Beyond celebration: a call for rethinking cultural studies» (2007) Керолін Леа підсумовує критичні ревізії парадигми карнавального простору як «місця задоволення» – Бахтін, на думку цілого ряду дослідників, ігнорує можливу комерційну складову карнавальних ярмарок, що містили серед своїх товарів «мило, парфуми та косметику» [4, с. 80], логічно асоційовані не з брудом «гротескного тіла», а з цілком реальною чистотою.

По-друге, М.М. Бахтін, як демонструє праця «When the Carnival turns bitter» (1986) Майкла Андре Бернштейна, фактично «засліплюється спокутною енергією Сатурналії» [цит. за 4, с. 78], ігноруючи потенціал насильства під час цих дійств.

По-третє (й цей пункт безпосередньо пов'язаний з попереднім), він занадто ідеалізує та абсолютизує ці «Сатурналії», роблячи, карнавальну інверсію майже реальним звільненням від «фіксованих категорій "офіційної" середньовічної культури» [1, с. 48]. У дійсності ж, за висловлюванням Керолін Леа, «тимчасове призупинення (принаймні вдаване) дії однієї ієрархії залишав інші недоторканими» [4, с. 81]. Карнавальний гнів, при цьому, часто спрямовувався проти ієрархічно нижчої, а не вищої групи – так, претендентами на карикатурне зображення могли ставати жінки чи ряд етнічних груп (до прикладу – євреї) [4, с. 81]. Більш того, Наталі Земон Девіс у своїй статті «Women on top: symbolic sexual inversion and political disorder in early modern Europe» (2008) поглиблює гендерний дискурс карнавального перевдягання, вказуючи на фактичне перетворення жінки на принизливий архетип: «Une beste imparfaicte, – наводить вона приказку, – sans foy, sans loy, sans crinacte, sans constance» [2, с. 147]. Святкова інверсія могла ставити в один ряд образ непокірної жінки та дикого звіра – принаймні саме таку дуальність костюмів Девіс наводить при описі святкування дня святого Стефана у середньовічній Франції [2, с. 165].

Одночасно з цим жінка могла стати жертвою цілого ряду забав, що жодним чином не демонстрували звільнення її від усталених ієрархій у бік поліпшення – так, за матеріалами Девіс, сварливу дружини цілком могли протягнути вулицями у наморднику чи в кориті [2, с. 168].

Відстоюючи найрадикальніший з підходів до питання «звільняючої» карнавальної природи Керолін Леа наголошує на певні інтелектуальній «моді» на трансгресивне й некритичному пошуку «підривних» модальностей у класичних працях [4, с. 84] – на її думку надмірна фіксація на подібному трактуванні концепції Бахтіна є результатом фрагментарного й помилкового прочитання його праць й намагання екстраполювати їх на усю популярну культуру [1, с. 77].

Глибше розгортаючи тему трансгресивної функції карнавального й певної критичності, з якою досліднику слід підходити до неї звернемося до статті Наталі Земон Девіс «The reasons of misrule: youth groups and charivaris in sixteenth-century France» (1971). Розширюючи хронологічні межі свого дослідження до ранньомодерних практик, Дейвіс ставить під сумнів абсолютно визвольний характер театралізованих сцен, що могли відбуватися у рамках святкових дійств. Вона досліджує так звані «абатства беззаконня» у Франції XVI ст., розміщуючи кожен практику у конкретний контекст локальних традицій, тенденцій організації молодіжного дозвілля й потенційних викликів усталеним нормам, що могли б призводити до необхідності виказати непокоєння (принаймні у ігровій формі). Її інтерпретації ґрунтуються на потенціалі «карнавального осмислення реальності» [1, с. 53] у рамках певного дійства, «Безлада» (з великої літери), що завжди імплікує пародійований ним «Порядок» (аналогічно як власну назву сенсуальної категорії) [1, с. 45]. Це певна рефлексія, що може демонструвати альтернативи, але ніколи не підривати авторитет існуючих ієрархій. Інверсований абат повинен бути абатом, фігурою, що демонструє владу. Виконавець цієї ролі (у кейсах Девіс – молодий селянин) не міг символізувати авторитетну думку у своєму «природному» стані [2, с. 168] – ієрархію необхідно було зберегти, дозволялося лише перемістити її у альтернативний простір, певним чином створюючи пародію, проте не антитезу.

Вона візуалізує свою гіпотезу прикладом реагування на повторні шлюби. Канонічне право окресленого періоду виявляло певну поблажливість щодо другого чи навіть третього союзу, одночасно не наполягаючи на жорстких нормах щодо різниці у віці подружжя – головною вимогою була статева зрілість обох осіб [1, с. 53]. Можливі курйози, викликані гротескною різницею між нареченим та нареченою, могли, у такому разі, ставати предметом глузування

громади– поетизований сміх над «Vieille Carcasse, folle d'amour», наведений Девіс, нагадував суспільству про певний дисбаланс, якого слід було застерігатися [1, с. 54]. Не заперечуючи сам акт шлюбу, молодь, за словами Девіс, отримувала «обмежену сферу юрисдикції» й, розширюючи шаріварі до моралізаторства «привчалася до совісті суспільства, стаючи гучним голосом цієї совісті» [1, с. 55].

Гучне беззаконня могло ставати метафорою, огорнутою у перформанс. Ще одним прикладом, який наводить дослідниця стає «абатство на вулиці Мерсьєр у Ліоні, яке планувало ходу на ослі проти заможного шкіряника з околиць, щодо недавнього побиття якого його дружиною "вони провели ретельне і вичерпне розслідування"» [1, с. 65]. Сама реальність стає карнавальню інверсованою й потребує доведення до піку – «якщо чоловіки дозволяють своїм дружинам керувати собою, то їх можна сміливо вивести на пасовище» [1, с. 56]. Театралізована трансгресія, зрівняння чоловіка з твариною, пафос публічного акту є творчим реагуванням на порушення природнього порядку, певним врегулюванням ситуації – увесь «злочин» розміщується у рамки карнавального, неадекватного й інверсійного. Пародія підкреслює порушений порядок, й, маючи певну обмежену тривалість, неодмінно повертає суспільство у стан спокою й непорушності усталених ієрархій.

Продовжуючи тему нетотожності інверсійних актів трансгресивним, Кріс Гемфрі у своєму есе «The world upside-down in theory and as practice» намагається, серед ряду інших завдань, окреслити певний спектр функцій, які, на його думку, могло виконувати «святкове беззаконня» (вже саме вибір термінологічного апарату дещо розширює перелік практик, що можуть вміщувати питомо «карнавально-бахтінівські» елементи). «Порушення символічних кодів», репродукування існуючих ієрархій у неприродніх контекстах як таке, не є, на його думку опозиційним за свою суттю [3, с. 10]. Він, фактично уточнюючи підхід Наталі Земон Девіс, пропонує розглядати конкретні прецеденти інверсій, розуміючи їх не тільки в чіткому історичному та культурному контексті, а й у потенційній канві більш масштабних стратегій або кампаній [3, с. 15]. «Підривним» міг, до прикладу, виявлятися не тільки сам карнавал чи будь-яке інше свято, що могло б дозволити театральну інверсійність, а сама підготовка до нього – Гемфрі наводить приклад «надмірного» збирання рослинності з монастирських земель з, нібито, метою прикрашання будинків до свята літнього сонцестояння [3, с. 16]. Ми бачимо тут стратегію напівграйливого розширення меж дозволеного нормами власності, певну провокуючу прелюдію до ще більш дискусійного акту театралізованих дійств. Зібране гілля потенційно ставало

декорацією майбутнього свята, прив'язувало цей безвинний акт до ширшого ряду більш чи менш агресивних зазіхань на перегортання норми.

До того ж, використання цього підходу дозволяє фактично відкинути припущення про функцію карнавальних дійств як певного суспільного «запобіжного клапану», що, надаючи змогу виплеснути невдоволення у рамках перформативних карикатур чи святкових вистав, примирив би ворогуючих соціальні групи, чи, принаймні, на певний час зменшив би напругу між ними [3, с.9]. Гемфрі каже про штучність цієї тези, про формування її з факту відсутності першоджерел, а не з конкретних свідчень, що могли бути там зафіксовані [3, с.9]. Більш того, ним проблематизується сама можливість окреслити чітку й передбачувану функціональність дійства, що за своєю природою є ритуальним, нестійким й адаптивним [3, с. 11].

Таким чином, у окресленому вище контексті критичного розгляду карнавальної концепції видається доречним розгляд альтернативних шляхів реалізації інверсійної гри, що дозволяє – в усталених рамках часу й практик – привласнювати певні не притаманні їй учасникам дійства.

Прикладом такого дослідження є стаття Жаклін Стуміллер «Roaching and carnival» (2013), де порушення норм володіння лісовими угіддями й підривання станової експансії ритуалізованого процесу полювання викликає, за словами авторки, «тривожну двозначність між "всередині" і "зовні", "твоїм" і "моїм"» [5, с. 183]. Ми маємо конкретний акт з виразною зовнішньою та внутрішньою атрибуцією – найбільш шановане середньовічне «hunt a force» (або «par force») [5, с. 183]. Аристократична процесія «армії собак, коней і підлеглих» [5, с. 183] була одночасно прямим ствердженням власної маскулінності й алегорією збройного, куртуазного й навіть релігійного переслідування здобичі. Тут доречно буде послатися на фундаментальний трактат Гастона Феба, що, серед іншого, обґрунтовував семіотику вибору тварини-цілі – від оленя до кабана – у складних богословських та етимологічних формулах. Існувала певна філософія спасіння через акт переслідування, вбивства й розтину тварини – усі ці елементи, виконані з необхідним пафосом побожності формували своєрідну духовну практику, а тварини – символічну систему посередників або перепон на шляху людини до Бога, ідеальні стосунки з якими, втрачені після гріхопадіння, повинні були відновлюватися знову і знову через підкорення. Вочевидь, такий альтернативний шлях до Царства Божого був недоступний простому селянству. Враховуючи ремарку Жаклін Стуміллер про небезпечність браконьєрства як засобу економічного збагачення [5, с. 185] та законодавче підґрунтя заборон на

несанкціоноване полювання (аж до майнового цензу на утримання хортів, уведеного в Англії з 1390 р.) цілком природно вбачати у браконьєрстві не банальний акт збагачення, а певну провокаційну інверсію й перформативну рефлексію над дійсним станом речей. При цьому воно не було питомим елементом суто народної культури – полювання на чужій території могло підважувати аристократичні претензії рівноправних суб'єктів

Браконьєр не міг символізувати нікого, окрім себе – він не міг бути законним мисливцем, пороте міг бути алюзією й пародією на мисливця, своєрідним мімезисом. За твердженням Стуміллер, іноді браконьєрство могло навіть асоціюватися з театральною виставою чи грою [5, с. 190]. Вона пропонує розглянути таке бунтівне полювання як «партизанську війну як проти природи, так і проти власних сусідів» [5, с. 185]. Олень переставав бути символом Христа, що переслідується вірянами у мисливському екстазі й ставав одночасно рухливою купою дичини та власністю, право на яке можна було проблематизувати, не без притаманного «карнавальному» насильства – за відсутності сакральності воно ставало неприкритим – самі браконьєри й законні власники угідь отримували каліцтва й гинули, а дикі тварини жорстоко забивалися у великій кількості [5, с. 188].

Учасники цього злочинного акту, за повідомленням Стуміллер «могли носити маски або зафарбовувати обличчя чорною фарбою, маскуватися різними способами або переодягатися в жіночий одяг» [5, с. 190]. Ми можемо помітити те саме явище «карнавального тіла», що описує М.М. Бахтін у альтернативному контексті – контексті «браконьєрського» тіла. Ми знову відчуваємо зведення жінки до певного костюму або ненажерливого й нестримного архетипу, бачимо відхід від повсякденної упорядкованої тілесності. Жаклін Стуміллер каже, що браконьєр – «свого роду перевертень, тіньова прикордонна фігура» [5, с. 186]. Він «перетинає видові межі» [5, с. 186], зливаючись з власними псами – «собаки, які супроводжували браконьєрів, вважалися заміною їхніх господарів і могли бути спіймані, викуплені, покарані або страчені разом з ними або замість них» [5, с. 186]. Це – ширша за карнавальну тваринна аналогія, що межує з питомо середньовічною категорією дикунства.

До того ж, браконьєрство могло як ігнорувати заборони полювання у неділю та на свята [5, с. 186], так і пафосно прив'язувати кривавий акт до днів з питомо урочистим забарвленням [5, с. 188]. Цей акт обмежений у часі та меті, проти його межі не подібні до карнавальних – вони встановлюються вимогами особи або суспільства.

З іншого боку, логічно продовжуючи ряд інверсійних явищ, браконьєрство мало амбівалентний характер. Залежно від контексту воно могло слугувати як засобом підважування, так і інструментом зміцнення соціального порядку. Жаклін Стуміллер візуалізує це кейсом селянського повстання 1381 року – вимога вільного полювання і рибальства там була підкреслена розгромом мисливського гаю монастиря святого Альбана. У відповідь закон про полювання 1390 року прямо пов'язував браконьєрство з підбурюванням до заколоту і намагався запобігти останньому через криміналізацію першого [5, с. 191] – як і карнавальні, браконьєрські провокації ставали частиною ширших процесів суспільного невдоволення. Водночас браконьєрство могло виконувати і функцію своєрідного соціального покарання – незаконне полювання могли використовувати як інструмент попередження, образи, провокації чи залякування своїх суперників [5, с. 191].

Переходячи до безумовної тимчасовості подібного беззаконня, наголосимо, що Стуміллер приділяє особливу увагу творам, які інтегрують акти браконьєрства у власну текстологічну канву, маючи при цьому змогу представити зазначене дійство одночасно гротескно абсурдним і моралізаторським – воно уміщене у топос пафосного божевілья й гріховної надмірності, що, при цьому, має чіткі хронологічні та просторові рамки, при виході з яких герої-браконьєри визнають владу перегорнутих ними ієрархій, правил та норм.

У таких наративах браконьєрство може виглядати виправданим – навіть похвальним – якщо воно здійснюється у визначений час, певними людьми і певними способами. У найкращому випадку воно нагадує «своєрідне шахрайство, що змушує інших грати за правилами» [5, с. 206]. Проте ці тексти (певною мірою репрезентуючи суспільну уяву) ніколи не схвалюють його беззастережно [5, с. 206]. Навіть даруючи читачеві задоволення карнавальної інверсії, вони нагадують, що в порушенні усталених норм міститься щось тривожне й небезпечне. Гротескна анархія кумедна, захоплююча, проте, безумовно, неприйнятна як спосіб постійного існування. Безлад приносить задоволення лише тоді, коли він обмежений чіткими рамками й виконує певну функцію [5, с. 207].

Підбиваючи підсумки, ми можемо казати про перспективу дослідження цих рамок, перспективу розширення асортименту «ігрових майданчиків», на яких середньовічні люди могли реалізовувати потребу у тимчасовій інверсії – не

безумовно карнавальній, не безумовно трансгресивній, проте надзвичайно цікавій у своїй складній амбівалентності.

Література

1. Davis N. Z. The reasons of misrule: youth groups and charivaris in sixteenth-century France. *Past and present*. 1971. Vol. 50, no. 1. P. 41–75. URL: <https://doi.org/10.1093/past/50.1.41> (date of access: 04.03.2026).

2. Davis N. Z. Women on top: symbolic sexual inversion and political disorder in early modern Europe. *Early modern europe: issues and interpretations*. 2008. P. 148–190.

URL: https://ru.scribd.com/document/635722319/Untitled#google_vignette (date of access: 04.03.2026).

3. Humphrey C. The world upside-down in theory and as practice: a new approach to the study of medieval misrule. P. 5–20.

4. Lea C. Beyond celebration: a call for rethinking cultural studies. 2007. 232 p. URL: http://rave.ohiolink.edu/etdc/view?acc_num=bgsl1194285318 (date of access: 04.03.2026).

5. Stuhmiller J. Poaching and carnival. *The book of nature and humanity in medieval and early modern Europe*. 2013. P. 183–207. URL: https://www.academia.edu/10769160/Poaching_and_Carnival (date of access: 04.03.2026).

Науковий керівник: Чепіженко В. В., к. іст. н., доцент кафедри археології, етнології та всесвітньої історії Одеського національного університету імені І. І. Мечникова

Дабіжа О. С.

здобувач 3 року навчання спеціальності 014 Середня освіта (історія), історико-філологічний факультет, ДЗ «Південноукраїнський національний педагогічний університет імені К. Д. Ушинського (м. Одеса, Україна)

МІСЦЕ РОНІНІВ У ЯПОНСЬКОМУ СУСПІЛЬСТВІ

Історія походження терміну «ронін» нерозривно пов'язана з розвитком самурайського стану, феодальних відносин та соціальних трансформацій у Японії від раннього середньовіччя до епохи нової історії. Термін «ронін» записується ієрогліфами, які означають «людина хвилі», а в ширшому сенсі –

Наукове видання

**«ІСТОРИЧНА НАУКА В УМОВАХ ВІЙНИ ОЧИМА ЗДОБУВАЧІВ
ВИЩОЇ ОСВІТИ ТА МОЛОДИХ УЧЕНИХ»**

Збірник матеріалів
Всеукраїнської наукової конференції
здобувачів вищої освіти і молодих учених

м. Одеса, 12 березня 2026 р.

Електронне видання. Підписано до друку 01.05.2026 р.
Формат 60 x 90 1/16 Умовн. друк. арк. 8,7
Наклад – 150 прим.